

Overigens zal het wel zo zijn, dat bij strenge winters een groter aantal wegtrekt dan bij zachte.

Wij zien dus, dat de Nederlandse spreeuwen tussen de echte trekvogels en de zui-vere standvogels in staan. De ligging van Nederland brengt dit met zich mee. Ons land ligt immers op de rand van het overwinteringsgebied (met Engeland als kern) van alle Noordepere spreeuwen. De Engelse spreeuwen zijn dan ook typische standvogels. Ook de verschillende trek-richtingen, die we bij onze spreeuwen zien, passen in het algemene beeld. Wanneer men in Europa van noord naar zuid gaat, wordt de trekrichting steeds meer zuidelijk. De meer zuidelijk broedende spreeuwen komen dan ook niet in Engeland, maar in het Middellandse-zeegebied terecht. De grens tussen de „Atlantische” en de „Mediterrane” spreeuwen loopt zo ongeveer langs de 52ste breedtegraad. Men vindt hier een overgangszone en het lijkt nu aan-nemelijk, dat onze Midden- en Zuid-Nederlandse spreeuwen bij dit overgangsge-bied behoren. Maar van deze „trekschei-ding” zijn we nog niet voldoende op de

hoogte om dit met zekerheid te kunnen zeggen.

De ringvondsten hebben ons beeld van de spreeuwentrek dus zeker verdiept, maar ze stellen ons ook voor allerlei nieuwe vra-gen. Ik wil daarom eindigen met een be-roep op de vogelrings om eens speciaal spreeuwen te gaan ringen in de volgende gebieden: alle Waddeneilanden (in de eerste plaats andere dan Ameland), Drente, Twente, de Achterhoek, Noord-Brabant, Limburg en Zeeland. We hopen dan later een vollediger beeld van de trek van onze spreeuwen te kunnen geven. Het is echter van het hoogste belang, dat men precies op de ringlijsten vermeldt of de vogels als nestjong, als eerstejaars (deze hebben in hun eerste zomer een vaalbruin verenkleed) of als overjarige vogels zijn geringd. Bij de twee laatste categorieën is het wenselijk aan te geven of men zekere aanwijzingen heeft, dat het om een Neder-landse broedvogel gaat (bv. op het nest gevangen, pas uitgevlogen etc.). Voor het aanvragen van ringen (4 mm) wende men zich tot het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Raamsteeg, Leiden.

HET MOERASTERREIN LANGS DE BIJLEVELD ONDER VLEUTEN

(Mededeling van de Afdeling Natuurbescherming en Landschap
van het Staatsbosbeheer)

CHR. G. VAN LEEUWEN.

Ten noorden van de spoorbaan Utrecht-Gouda ligt, even voorbij de toren van het voormalige kasteel „Den Ham” nabij Vleu-ten, een ruig terreintje (fig. 1). Het be-staat uit een bos van elzen en wilgen met aan weerskanten rietland. Ten oosten er-

van liggen bouwlanden en aan de westzijde wordt het door een vrij brede vaart, „de Bijleveld”, van de zich daar bevindende weilanden afgescheiden. Met het opgaande bos van het kasteel „De Haar” op de ach-tergrond is het een aantrekkelijk stukje

landschapsschoon dat een blik uit de trein ten volle waard is, vooral in het voorjaar als er de wilgen en sleedoorns in bloei staan.

De zeer zwak golvende bodem in deze omgeving bestaat uit de rivierklei van de Oude Rijn, waarvan de Bijleveld de vroegere loop aangeeft. Evenals elders in ons rivierengebied draagt hier de fijnslibbige komklei de weilanden en vindt men op de meer zandige, door het landschap kronkelende stroomruggen, tuin- en landbouwbedrijven of boomgaarden. Het natuur-

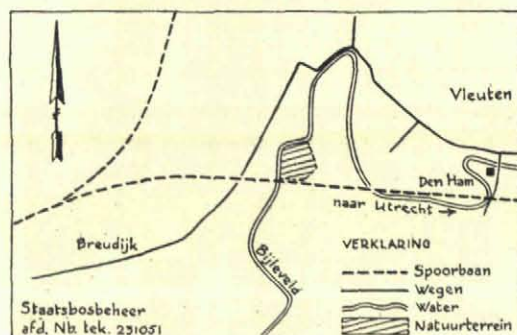

Fig. 1. Natuurterrein onder Vleuten. Gem. Vleuten. Kaartblad 444.

terreintje ligt juist tussen een graslanden-complex en een bouwlandenstrook in, dus ongeveer op de grens van een kom en een stroomrug. Dat wij hier te doen hebben met een door de rivieren beïnvloed landschap bemerken wij ook aan het voorkomen in deze omgeving van vele stroomdalplanten. Wij noemen alleen maar *Agri-monie* (*Agri-monia eupatoria*), Wilde kaardebol (*Dipsacus silvester*) en Sleedoorn (*Prunus spinosa*).

Zoals vele natuurgebieden in ons land dankt ook dit terrein zijn bestaan aan menselijke handelingen. Op deze plek heeft men gedurende de laatste decennia leem gegraven en zo is, in plaats van de oorspronkelijke hier aanwezige bouwlanden

een groeve ontstaan waar de natuur vrij spel kreeg. De laag bruikbare klei is op dit punt hoogstens 60 cm dik, daaronder wordt de bodem te zandig. De met water gevulde leemputten (fig. 2) zijn dan ook betrekkelijk ondiep en door de terrasgewijze afgraving vinden we er bovendien gedeelten die nog een aantal centimeters boven het grondwater liggen. Hiermede hebben de kleidelvers onbewust een toestand geschapen die zeer gunstig bleek voor de vestiging van verschillende interessante vegetaties op de kalkrijke, kleiige zandgrond van de stroomrug.

Dat het grondwater hier vrij veel kalk moet bevatten, zien wij direct als wij een takje opvissen van het Doorgroeide fontein-kruis (*Potamogeton perfoliatus*) dat de bodem van een van de klei-putten bedekt. Alle blaadjes van deze fraaie waterplant zijn aan de bovenzijde bedekt met een laagje „ketelsteen”. Het is koolzure kalk die waarschijnlijk onder invloed van het assimilatieproces uit het water is neergeslagen. In een ander putje bevindt zich een dichte begroeiing van een *Chara*-soort, een van de fijnvertakte kranswieren die door hun kalkpantser helemaal vergruizen als je ze probeert te drogen.

Het meest belangwekkend zijn echter de begroeiingen van de vochtige, nog niet onder water staande plekken. De jongste gedeelten hiervan zijn nog vrij kaal en erg glibberig. Slechts hier en daar staan groepjes planten die het kale slik beginnen te veroveren. Van deze echte pioniervegetatie zijn de Zeegroene rus (*Juncus glaucus*) en de Blauwe zegge (*Carex panicea*) wel de voornaamste soorten. Maar nog verschillende andere planten helpen mee aan de vorming van het nieuwe vegetatiedek, waarbij, wij zouden bijna zeggen „natuurlijk”, het Riet (*Phragmites communis*) de meeste vorderingen maakt.

Fig. 2. Diepere kleiput met op de achtergrond het elzenbos; op het eilandje pioniervegetatie van *Juncus glaucus*.

Tussen deze planten vestigt zich al spoedig een heel gewoon, op zeer uiteenlopende standplaatsen voorkomend mos, het Puntmos (*Calliergonella cuspidata*), dat tenslotte de gehele bodem bedekt. Inmiddels zijn er echter tal van nieuwe verschijningen bij gekomen. Hier is bijvoorbeeld

een met Riet begroeid greppeltje waarin wij uit het Puntmos een massa donkergroene stengeltjes zien opsteken. Wij kunnen onze ogen bijna niet geloven als wij vaststellen dat wij hier de zo kieskeurige Bonte paardestaart (*Equisetum variegatum*) (fig. 3) voor ons hebben! En ginds

Fig. 3. *Carex spec.*, *Bonte paardestaart*, *Watermunt*, *Puntmos*, *Lidrus*, *Riet*.

wemelt het van de Moeraswespenorchissen (*Epipactis palustris*) (fig. 4), ze staan er eenvoudig mannetje aan mannetje tussen het mos. Verder groeien er planten als Kruipwilg (*Salix repens*), *Lidrus* (*Equisetum palustre*), *Waterrus* (*Juncus lamprocarpus*), *Smalbladige rolklaver* (*Lotus corniculatus* ssp. *tenuifolius*) *Thrinicia* (*Thrinicia hirta*), *Gevleugeld hertshooi* (*Hypericum tetrapterum*) en nog vele andere soorten.

Met elkaar vormen ze een begroeiing die de vegetatiekundige heel wat problemen bezorgt: het *Puntmos-Kruipwilggezelschap* (*Acrocladieto-Salicetum*). Dit gezelschap wordt voornamelijk aangetroffen in de duinen, zowel in het Wadden- als in het Duindistrict, maar alleen op plaatsen

waar een zekere kalkrijkdom gepaard gaat met een hoge grondwaterstand.

Uit het binnenland is ons nog maar één goed voorbeeld van een soortgelijk gezelschap bekend, nl. bij Crailoo waar men in een daar aanwezig moerasje kalkafval heeft gestort.

Als geheel is het prachtig blauwgroen gekleurde gezelschap op ons terrein vrij homogeen van samenstelling en rijk ontwikkeld. Maar de verschillende soorten zelf zijn vaak uit zeer heterogene milieu's afkomstig. Wonderlijk genoeg groeien hier bijvoorbeeld *Snavelzegge* (*Carex inflata*), die typisch is voor min of meer voedselarme vennen, en *Ruwe bies* (*Schoenoplectus tabernaemontani*), die gewoonlijk een voorkeur heeft voor een brakke omgeving,

Fig. 4. *Moeraswespenorchis* (in vrucht), *Kruipwilg*, *Blauwe zegge*, *Bonte paardestaart*, *Lidrus*, *Riet*, *Els*.

vlak naast elkaar. En zo zijn er meer van die vreemde combinaties te vinden!

In een volgend successie-stadium gaat het gezelschap, evenals elders, over in een wilgenstruweel en tenslotte in een elzenbos. Hierbij sluit dan aan een aan het Vochtige Eikenhaagbeukenbos herinnerende begroeiing van de hogere, niet afgegraven gedeelten. Voorzover ze nog niet met bos zijn bedekt vertonen deze plekken een grassen- en kruidenbegroeiing met kensoorten van het Glanshavergezelschap (*Arrhenatheretum elatioris*) dat typisch

is voor de voedselrijke kleigronden langs de rivieren.

Ook faunistisch is het enkele ha grote natuurterrein van waarde. Door de rijke afwisseling die het biedt aan plassen, moerasjes, droge graslanden en bosvegetaties vormt het o.a. voor allerlei vogelsoorten een zeer gunstig biotoop. Het moerasgebied langs de Bijleveld is daarom niet alleen voor de plantenliefhebber of vogelvriend maar ook voor de vegetatiekundige en voor de natuurwetenschap in het algemeen van grote betekenis.